

Писанки

Леся Храплива-Щур

Крався городами, тулився попід стіни. Оминав ширші вулиці, а навіть завертав, немов наляканий, коли на нього впав відблиск світла з вікон.

А в хаті баба вже мусіла гримати:

— І чого б тобі, Насте, закривати вікна веретою? Хіба що ви яке лихо задумали, прости Боже?

Прийшов чесний парубок до господарської дочки, не те, щоб де при криниці вистоювали, і вікна закривати!

Настя закривала вікна ще щільніше і говорила так лагідно:

— Та воно, бабусю, не те, щоб нечесно, але якби ті побачили...

— А яке їм діло, коли та хто до тебе приходить!

От, коли я вам нічого не кажу, то певно і мамуня твоя, царство їй небесне, нічого не казала б! А кому іншому...

— Бабусю, але якби знали, то вони б Василя зараз...

— Або що? — не вгавала баба на печі — хіба він кому що винен?

— Та не те, щоб винен, але він же з лісу...

— А хіба з лісу то вже не людина? То вже хіба лиш така кара Божа на людей, що в хатах їм місця не має, мусять у лісі жити...

Баба ще довго щось шепелявила беззубими устами, а тоді затихала.

В печі жеврів вогонь і грілося горнятко з воском. Настя похилила голову над білими яєчками, і тоді бачив, які в неї шовкові вії.

— Багато ще тобі писати?

— Так, щоб на вас усіх стало, то ще багато. Як у колгоспі за цілий день наріжешся тієї січки, то увечорі очі клеються. Раз якось... у вівторок... ні, таки в середу, заснула так над печею, трохи коса від жару не зайнялася...

Слухав, як говорила, і на серці було якось так тихо.

— Дуже вам там допікають?

Віддувала уста.

— Ще б ні! Всякий комсомолец береться кричати. А я нічого. Все лиш думаю: пождіть, як прийде мій Василь із хлопцями, то буде вам!!

— Буде їм, буде, не журися, голубонько!

Усміхалася. Пальці виводили взори на яйцях. Слідкував, куди ходила голка писальця. А ноги в неї ще не досягали з лави до землі; Гойдала ними, граючись, як дитина.

Тоді баба знов будилася:

— Василю, а скільки в твоїх батьків було, землі?

— Двадцять моргів орного. І лука, була. А батько, на трьох, сад насадили, ще поки їх вивезли.

— А тепер хто господарить?

— Лишилося було при братові,, а я в місті вчився.

— І брат тобі нічого з того не дасть?

— Брата вже и на світі нема: закатували...

— То коли з Настею одружитесь, будете мати поле і тут, і там. Добре, що хоч недалеко...

— Та воно, бабусю, тепер ні моє, ні його, — пробувала несміливо в'яснити Настя.

Баба аж піднімалася і сідала з обурення:

— Ото, та ж як братові не судилося господарювати, то чиє ж, як не Василеве? Та й твоє, як мого небіжчика було і його тата, то і твого тата і твоє, як годиться по-людському та по-Божому. Казав твій татуньо: "Одну дочку Бог дав, хай не з порожніми руками йде!" Так і поле, і хата твоя. Ти в ній ґаздиня будеш. О, поглянь но, сину, там на сволок. Там написано, коли цю хату ставили.

З трудом відчитував на почорнілому дереві: "Р. Б. 1852".

— А бачиш! — раділа баба — А воно дурне каже: не наше!

Настя гляділа на нього синіми очима, просила рятунку, бо з бабою ніяк не договоришся.

— Воно правду баба кажуть — починав повчати.

— Ти думаєш, червоним вік панувати? А навіщо ж у нас сила — прогнати їх з нашої землі?! Проженемо і все буде наше.

— А бачиш? — ще гірше накидалася на неї баба, — бачиш, що Василь каже? А ти б його слухала; він на пана вчився! Буде наше, тільки тоді, Василю, добре вважай, щоб господарки нанівець не звести! Щоб сад не здичавів! Коло саду ходити треба... Візьмеш господарську дочку, то щоб вона за тобою біди не знала!

Настя червоніла, як червона краска в горщику, та, що з цибулі та з дубової кори. А писанки усміхалися до нього, зіркаті...

Нахилився, ніби до писанок, і казав:

— А де ти такі навчилася писати?

Здвигала раменами:

— Сама знаю!

— А це що буде?

— Рожа.

Баба знов починала охкати і перевертатися на печі.

— Стільки й знаєш: "рожа". Тобі б мене, старої, попитати! То так люди кажуть: "рожа". А справді — то сонце. Сонечко Боже. Напишеш сонце на писанці, то така тобі погода весь рік буде, що жито в хлопа виросте. А от тебе, Василю, і вчили — і не знав!

І знов Настя тими лагідними очима просила, щоб не сердився; баба старі вже...

— А де що буде?

— Хрестик.

Баба заглядала понад її плечі на роботу.

— А ти, Насте, добре вважай, коли хрест святий пишеш! Бо то від нечистої сили і

всякого лиха...

І Настя клала рівнесенькі хрестики кругом, а він глядів, як їй на личко падали від вогню то відблиски, то тіні.

Ждали обоє, аж баба міцно заснула, а тоді вона просила:

— А скажи ще, як буде на Великдень.

— Я ж тобі вже казав!

З-за вугла хати виривався вітер, аж тріщало десь гілля. Думав: друзі там у бункері, а він тут...

— То скажи ще! — усміхалася лукаво і мостилася вигідніше на лаві.

— Я прийду ще звечора і візьму тебе в ліс. Візьмемо писанки з собою.

Знов сміялася:

— А я ще щось знаю!

— А що?

— А не скажу!

— А коли я попрошу?

— Я бабу просила: баба вам паску спечуть! Велику - велику...

Було затишно в хаті.

— То й паску візьмемо. Добра твоя бабуня, Насте!

— А тоді що?

— Підемо в ліс. Там хлопці столи поставлять, смереччиною накриють...

— Чого ж смереччиною? Я полотна принесу!

— І буде такі, тихо. Ні одна гілка, не ворухнеться.

А тоді нараз отець, заспіває:

— Да воскреснет Бог і расточатся вразі Єго...

— Хто такий?

Добирав слів:

— Вороги Божі. Ті, що не по-правді живуть.

— Вони ? — питала.

— В першу чергу вони!

— А ще?

— Що "ще"?

— Як ще будуть співати?

— Як іще заєт дим, да іще знут... Розумієш? .

Тоді зразу веселішала:

— Ой, Васильку, коли то вже? Якби вони так справді вже раз...

— Ще й таке колись буде!

— Яко іще заєт дим... — повторювала в задумі.

Вкладала писанки в чорну краску.

— А потім?

— Потім отець посвятить писанки, а ти кожному по одній піднесеш і скажеш: "Христос Воскрес"!

— А вони мені що? :

— Вони тобі: "Воскресне Україна".

— А я їм?

— "Воістину воскресне!"

— А потім?

— Станемо обоє перед отцем і отець скаже нам: "Вінчається раба Божа Анастасія рабові Божому Василієві"...

Аж у долоні сплескувала:

— Ой, Васильку, ти так усе знаєш!

Писанки моргали на них всіма красками.

Тоді баба прокидалася і починала господарити по хаті:

— Оце, Василю, занеси паляниць тим своїм хлопцям. А з того зела треба відвар пити тому хворому, що у вас. Воно на всяку недугу допоможе. А то хустина невістчина: це тій паннунці, що там із вами.

Сніг на дворі починав сіріти, коли відходив.

— Іди з Богом, сину, та й нашої хати не минай!

* * *

Довго шукав на згарищах, за обкоптілим комином. Натрапив на бабу з розбитою головою і ніколи було й Отченашу змовити. І таки знайшов писанки поміж напівобгорілою одежею, що порозкидана із скрині. Побиті, порозливані. Ледве кілька шкаралупок підняв, бо був наказ перейти якнайшвидше на нові становища.

Кусок розбитого сонця, кілька хрестиків полонаних... Сховав за пазуху.

— Запізно прийшли!

Друзі мовчали, коли він із посинілими від болю устами волікся за ними. Часом тільки ніби ненароком оглядалися, щоб не відставав.

Приляг до насипу. Трава плакала рясною росю.

— Скільки в тебе землі, сину?...

Підняв очі вгору. Над цілим світом таке сумне небо...

— Що це він сказав був Насті, що вона так зраділа тоді?

Приклав знов ухо до землі. Чув, як гуде далеко і як наближається.

На рейках було б краще чути, тільки вилазити небезпечно.

Стелилася імла, а чорне гілля не хотіло потішати.

— Господи, сьогодні мав бути Великдень! — шепотів і був впевнений, що його ніхто не чує.

— Господи, Ти ж сьогодні воскреснеш!?

Стиснув міцніше протитанкову гранату в руці.

Ще німецька. Чи добра ще? — майнула гадка.

— З чого це Настя так раділа тоді?

Оглянувся. Хлопці на місцях. Головне — здержати паровіз!

— Господи, Ти ж мусиш воскреснути!

Сірі мряки не могли повірити.

Приклав ухо: так – так-так... ї-ха-ло, ї-ха-ло... В туман, у темряву, в сніги. Там люди!
— Господи, я знаю, що це сьогодні Ти...

На овиді заблиснули два ліхтарі і стовп диму вдарив у небо.

З чого це так раділа Настя?

Ї-ха-ло... Ліхтарі наближалися. Дим розходився поволі клубами, і чути було його їдкий запах.

Там люди вже покинули надію... Дим розходився поволі і поганив небо.

Тарахкотіло вже майже над ним. Зважив гранату в руці. І вже знав:

— Яко іще заєт дим!...

Розмахнувся і метнув.

** *

З кожного вагону виходив один і підносив руки вгору. Кожний колихався так смішно в заграві горіючого паровозу.

Біг із вагону до вагону. Заглядав в обличчя людей, такі безбарвні, такі несміливі...

— Насте, Насте!...

Піднялася з одного кутка. Простягнув руки, здійняв її з високого порога вагону. Поставив біля себе.

Притулилася до нього і хлипала.

Вийняв з-за пазухи шкаралупи із сонцями і з хрестами. Простягнув їй на долоні:

— Настуню, Христос воскрес!

Глибоко підкружені очі усміхнулися:

— Воістину воскресне!

У зболіле небо вистрілив перший промінь сонця.